

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av universitetslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att universitetslagen skall ändras. Enligt förslaget skall bestämmelser om studierätten för studerande som bedriver studier för högskoleexamen tas in i universitetslagen.

En studerande som har antagits för att studera för såväl lägre som högre högskoleexamen skall ha rätt att avlägga examina inom en tid som med högst två år överskrider den sammanlagda målsatta tiden för examina. En studerande som har antagits för att studera endast för lägre högskoleexamen skall ha rätt att avlägga examen inom en tid som med högst ett år överskrider den målsatta tiden för examen. En studerande som har antagits för att studera endast för högre högskoleexamen skall ha rätt att avlägga examen inom en tid som med högst två år överskrider den målsatta tiden för examen.

Enligt förslaget inräknas i den tid det tar att avlägga examen inte frånvaro som beror på fullgörande av frivillig militärtjänst, värnplikt eller på moderskaps-, faderskaps- eller

föräldraledighet. I den maximala studietiden inräknas inte heller annan frånvaro på högst fyra terminer, under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande.

En studerande som inte har avlagt examen inom föreskriven tid skall av universitetet beviljas extra tid för att slutföra studierna. Extra tid skall beviljas när den studerande presenterar en målinriktad och genomförbar plan för slutförandet av studierna. I annat fall mister den studerande sin studierätt. En studerande som mist sin studierätt och som senare vill fortsätta sina studier skall hos universitetet ansöka om förnyad studierätt.

Dessutom föreslås att bestämmelsen om val av utomstående medlemmar i de kollegiala förvaltningsorganen vid en fakultet eller vid någon annan enhet vid universitetet skall preciseras.

Lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2005. Lagen skall första gången tillämpas på studerande som inleder sina studier läsåret 2005—2006.

INNEHÅLLSFORTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFORTECKNING	2
ALLMÄN MOTIVERING	3
1. Nuläge.....	3
1.1. Lagstiftning och praxis	3
1.2. Den internationella utvecklingen	4
1.3. Bedömning av nuläget.....	5
Förvärvsarbete bland de studerande	5
Universitetens examensfordringar och undervisningsarrangemang samt stu-	
diehandledning	5
Antagning av studerande.....	6
Åtgärder för att effektivera studierna.....	6
2. Målsättning och de viktigaste förslagen	7
3. Propositionens konsekvenser.....	8
3.1. Konsekvenser för universitetens verksamhet och för de studerande	8
Könskonsekvenser.....	9
3.2. Ekonomiska konsekvenser	10
4. Beredningen av propositionen.....	10
DETALJMOTIVERING	12
1. Lagförslag	12
2. Ikraftträdande	14
3. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	14
LAGFÖRSLAGEN	15
om ändring av universitetslagen.....	15
BILAGA	18
PARALLELLTEXT.....	18
om ändring av universitetslagen.....	18

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

I universitetslagen (645/1997) finns inga bestämmelser om den maximala tiden för de studier som leder till lägre eller högre högskoleexamen. Studierätten kvarstår för den som antagits som studerande, förutsatt att han eller hon anmäler sig som närvarande eller frånvarande varje läsår. Statsrådets förordning om universitetsexamina träder i kraft den 1 augusti 2005. I förordningen föreskrivs om examinas omfattning uttryckt i studiepoäng och motsvarande utbildningslängd. I regel skall universiteten ordna den utbildning som leder till examen så, att lägre högskoleexamen kan avläggas på tre år och högre högskoleexamen på sammanlagt fem läsår. Omfattningen på och den målsatta tiden för examina varierar något beroende på bransch.

Försök att påverka studiernas längd har gjorts också via lagstiftningen om studiestöd. Den huvudsakliga formen av stöd för studier är studiestödet enligt lagen om studiestöd (65/1994) och förordningen om studiestöd (260/1994). Stödet består av en studiepenning och ett bostadstillägg samt statsborgen för studielån, vilka alla betalas med statliga medel. Bestämmelserna om studiestödsförmånerna ingår i studiestödslagens 2 §.

Bestämmelser om tidsbegränsningar i fråga om studiestödet för högskolestudier finns i 7 § 2 mom. i studiestödslagen. Studiestöd beviljas för den tid då den studerande bedriver heltidsstudier. Studiestöd för högskolestudier kan fås för sammanlagt högst 70 månader. För avläggande av en högre högskoleexamen kan studiestöd dock fås för högst 55 månader. För en högre högskoleexamen eller ett utbildningsprogram som förutsätter en speciellt omfattande arbetsinsats kan maximitiden för studiestöd förlängas genom beslut av undervisningsministeriet.

Med stöd av utredningar har studiestödets grundläggande strukturerna bedömts vara fungerande. Ett av de centralaste problemen

är den ringa användningen av studielån, vilket försvagar studiestödets förmåga att räcka till. Studerandenas utkomst bygger utöver på penningstödet i betydande grad på arbetsinkomster. Förvärvsarbetet har konstaterats fördröja framstegen i studierna.

Utdragna universitetsstudier är ett problem i Finland. Endast en tredjedel av de studerande som avlagt examen blir klar med studierna på den målsatta tiden fem år. De som avlagt examen på sju år utgör 65 procent av de utexaminerade. Utdragna studier och studieavbrott drabbar alla stora utbildningsområden vid universiteten. Av dem som inledde studier på det humanistiska utbildningsområdet 1985 hade endast 5,4 procent blivit klara med studierna på fem år. På samma tid utexaminerades 9,9 procent av dem som inlett studier inom det naturvetenskapliga utbildningsområdet. På det största utbildningsområdet, det teknisk-vetenskapliga utbildningsområdet, avlade mindre än 15 procent examen på fem år.

Medianstudietiderna vid universiteten var som längst i slutet av 1980-talet, sex och ett halvt år. Under de första åren av 2000-talet har studietiderna förkortats något. År 2002 var medianstudietiden sex år.

Skillnaderna mellan utbildningsområdena i fråga om medianstudietiderna är stora. För universitetsexamina avlagda 2002 var medianstudietiden kortast inom hälsovetenskap, fyra år. Inom utbildningsområdet för teater och inom det pedagogiska området slutfördes studierna på fem år. Arkitekterna studerade längst, tio år. Inom teologi, humaniora, medicin, veterinärmedicin och musik var medianstudietiden sju eller sju och ett halvt år. Inom det samhällsvetenskapliga, juridiska, naturvetenskapliga, konstindustriella, idrottsvetenskapliga och agrikultur-forstvetenskapliga utbildningsområdet samt inom utbildningsområdet för psykologi, odontologi och farmaci samt för diplomingenjörer var medianstudietiden sex eller sex och ett halvt år.

Det är svårare att slå fast avbrotten vid universiteten, eftersom studierätten är evig om

den studerande anmäler sig som närvarande eller frånvarande varje läsår. I praktiken gäller att ca 75 procent har avlagt högre högskoleexamen 15 år efter det att studierna inleds. Om man räknar så har 25 procent avbrutit studierna eller övergått till en annan utbildning.

I samband med uppställandet av universitetens examensmål har undervisningsministeriet följt genomströmningen inom olika utbildningsområden. En jämförelse av antalet personer som avlagt examen fem år efter studiestarten visar att det humanistiska och det naturvetenskapliga utbildningsområdet har de kalkylmässigt lägsta genomströmningarna. Karaktäristiskt för det naturvetenskapliga utbildningsområdet är att studerandena byter studieplats till det medicinska eller det tekniska utbildningsområdet. Genomströmningen är högst inom yrkesorienterade utbildningsområden, bl.a. inom medicin och juridik.

Enligt Statistikcentralens utredning om studiernas gång avbröt något över fyra procent av universitetsstuderandena sin universitetsutbildning helt under tiden mellan september 2000 och september 2001. Drygt en procent avlade examen eller fortsatte studera vid en annan läroanstalt.

Antalet universitetsstuderande inrymmer en betydande mängd studerande som i själva verket inte studerar alls eller bara lite. Av de universitetsstuderande som hade anmält sig som närvarande hösten 2002 hade 22 procent inga studieveckor från föregående läsår medan nästan 30 procent hade fullgjort mindre än 20 studieveckor. En del av studerandena fullgör å andra sidan betydligt flera studieveckor per läsår än vad som krävs enligt normdimensioneringen. Av universitetsstuderandena hade nästan 5 procent fullgjort mer än 50 studieveckor under det föregående året.

Enligt Statistikcentralen förvärvsarbetar över hälften av universitetsstuderandena vid sidan av studierna. Enligt Statistikcentralens arbetskraftsundersökning för 2002 finns det proportionellt sett mest arbetsplatser för studerande och skolelever inom inkvarterings- och kosthållsverksamhet, tjänster inom finansierings-, försäkrings- och affärlivet samt handel och offentlig service. Av högskolestuderandena betraktade nästan en tred-

jedel förvärvsarbete som sin huvudsakliga syssla. Av alla förvärvsarbetande högskolestuderande uppgav över 40 procent att de hade heltidsarbete och över 60 procent att de hade fortlöpande anställning. Omkring hälften av de högskolestuderande som förvärvsarbetar utför sådana arbetsuppgifter som stöder studierna.

1.2. Den internationella utvecklingen

De olikartade utbildnings- och examenssystemen försvårar en internationell jämförelse av studiernas längd. På basis av uppgifterna i OECD:s publikation *Education at a Glance* (2003) kan det dock konstateras att finländarna studerar länge jämfört med övriga OECD-länder. I rapporten jämförs 15-åringarnas förväntade utbildningsvolym fram till 29 års ålder. Finländska flickor har den längsta förväntade utbildningsperioden, 9,1 år. Den förväntade utbildningstiden är ett år kortare för finländska pojkar. Medelvärdet i OECD-länderna är ca 2,5 år kortare än medelvärdet för finländska ungdomar.

Unga finländare inträder på arbetsmarknaden senare än sina jämnåriga i andra länder. Det förväntade antalet arbetsår för unga finländare är 4,5 år innan de fyllt 30 år, medan medelvärdet i OECD-länderna är 6,4 år.

Skillnaderna i den tid det tar att avlägga examen förklaras delvis av skillnaderna i högskolornas examenssystem: den vanligaste grundexamen i angloamerikanska länder är en examen som motsvarar lägre högskoleexamen eller yrkeshögskoleexamen i Finland. Hos oss avlägger merparten av universitetsstuderandena däremot högre högskoleexamen.

Studietider och sysselsättning har också klarlagts i en internationell referensstudie. Inom ett omfattande internationellt projekt (*Higher Education and Graduate Employment*, University of Kassel) klarlades år 1995 studietiderna och sysselsättningen fyra år efter examen i elva europeiska länder och i Japan. Av studien framgick att den tid som studerandena faktiskt använde för examensstudier varierade avsevärt från ett land till ett annat. Enligt studien använde finländska studerande 5,1 år i effektiv studietid för examen. Medianstudietiden var då 6,5 år. Detta stärker uppfattningen att deltidsstudier är ett

centralt drag inom universitetsstudierna i Finland. Av samma studie framgick å andra sidan också tydligt att finländarna har lättare att få arbete efter examen än nyutexaminerade i andra länder. Detta beror delvis på att en stor del förvärvsarbetade när de fick sin examen.

Frågan om utdragna universitetsstudier har aktualiserats i flera europeiska länder under de senaste åren. En förkortning av studietiderna har setts som ett sätt att trygga tillgången på arbetskraft när befolkningens åldersstruktur ändras. Bolognaprocessen syftar till att förenhetliga examensstrukturerna och ett av dess mål är att förkorta studietiderna i alla de länder som deltar i processen.

I Europa används också terminsavgifter på olika sätt för att effektivisera studierna. I några europeiska länder, t.ex. i vissa tyska förbundsstater och i Republiken Tjeckien, försöker man förkorta studietiderna genom att ta ut avgifter vid överlånga studier. I Holland leder utdragna studier till ekonomiska följder för den studerande. Österrike införde terminsavgifter för några år sedan i syfte att minska antalet inskrivna universitetsstudenter som de facto inte studerar. Även statens ekonomiska stöd till de studerande har begränsats tidsmässigt i alla länder.

1.3. Bedömning av nuläget

Att studierna drar ut på tiden är ett mångfacetterat problem. Orsaker har sökts i systemet med inträdesprov, definitionen av studierätt, examenssystemet, utbildningsutbudet, undervisningsarrangemangen, förvärvsarbete bland studerande, avsaknaden av tydliga yrkesbilder, fördelningen av resurser till högskolorna, studiestödssystemet samt sysselsättningsläget och lönenivån inom respektive bransch och andra branschvisa faktorer.

Att studierna drar ut på tiden kan dock i stor utsträckning anses bero på den rådande deltidstudiekulturen. Vid universiteten finns det gott om studerande som anmält sig som närvarande men inte studerar alls eller väldigt lite under läsåret.

Förvärvsarbete bland de studerande

Förvärvsarbete förlänger studierna och kan också bidra till att studierna avbryts. Å andra

sidan är förvärvsarbete under studierna inte enbart en negativ företeelse. Enligt utredningar som undervisningsministeriet låtit utföra (*Lempinen Petri & Pajala Sasu*, Pitkä tie maisteriksi, Studentforskningsstiftelsen Otus rd 22/2001) upplever studerandena att arbetserfarenheten stärker studiemotivationen och främjar möjligheterna att få arbete efter examen. Studerande som utexaminerats från finländska universitet får arbete med större säkerhet och snabbare än studerande i andra EU-länder. En bidragande orsak är att de flesta studerande redan har någon slags arbetsplats i slutskedet av studierna.

Ett flertal snabbt växande branscher, i synnerhet informationsindustrin, var innan utbildningen utökades synnerligen beroende av studerandenas arbetsinsatser. Å andra sidan är en stor del av studerandena oändamålsenligt placerade på arbetsmarknaden i uppgifter som inte förutsätter högskolestudier. Det är svårt att utnyttja sådana arbetserfarenheter i studierna.

Universitetens examensfordringar och undervisningsarrangemang samt studiehandledning

Av utredningar som undervisningsministeriet låtit utföra (Utveckling av studiernas framskridande, Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 15:1998 och *Lempinen Petri & Pajala Sasu*, Pitkä tie maisteriksi, Studentforskningsstiftelsen Otus rs 22/2001) framgår att det i samband med undervisningsarrangemangen, studiehandledningen och planeringen av studierna samt examensfordringarna finns problem som gör det svårt för de studerande att gå framåt i studierna på ett effektivt sätt.

Studierna slutförs snabbare och studieavbrotten är färre på områden med kursbunden undervisning och en tydlig yrkesbild. Systemen för antagning av studerande tycks däremot inte ha något direkt samband med studieframgång.

Inom vissa branscher har man upplevt det som ett särskilt problem att examensfordringarna är så omfattande. Alltför omfattande examensfordringar i förhållande till den fastställda omfattningen på och den målsatta tiden för examina har gjort det svårt för de studerande att klara av studierna inom den

föreskrivna tiden.

I nämnda utredningar har de studerande nämnt brister i undervisningsarrangemangen som ett hinder för effektivt framskridande studier. På många områden finns i praktiken ingen organiserad undervisning alls under fyra eller fem månader av året. Enligt de studerande är undervisningen också i alltför hög grad koncentrerad till några få dagar i veckan. Det har ofta föreslagits att en tredje termin borde införas, men personalorganisationerna vid universiteten har inte ansett det möjligt utan betydande personalökningar. Under den senaste tiden har universiteten fäst uppmärksamhet vid frågan och många universitet håller på att effektivera sina undervisningsarrangemang bl.a. genom att införa ett system med fyra undervisningsperioder.

Det har också ansetts viktigt att studiemöjligheterna under sommaren utökas. Sommaruniversiteten och den öppna universitetsundervisningen ger möjlighet till detta, på många områden synnerligen effektivt. Undervisningen vid sommaruniversiteten är dock avgiftsbelagd, och studierna har mera sällan följt examensstudiernas rytm. Vid det öppna universitetet erbjuds vanligen inte några fördjupade studier, endast grund- och ämnesstudier.

En faktor som avsevärt förlänger studietiderna är att de studerande ofta avlägger betydligt mer omfattande examina än vad som avses i examensförordningarna. Inom det humanistiska, agrrikultur-forstvetenskapliga, idrottsvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga området har ca 40 procent av dem som avlagt examen fullgjort minst 20 studieveckor mer i sin examen än de kalkylmässiga 160 studieveckorna. I praktiken innebär detta att studierna förlängs med minst ett halvt år.

Antagning av studerande

Typiskt för de finländska universiteten är en tungrodd antagningsprocess. Urvalsförfarandena och inträdesproven har ansetts vara nödvändiga för att universiteten och ämnesinstitutionerna skall kunna välja ut de sökande som har de bästa förutsättningarna och motivation för att avlägga en universitetsexamen. Antagningen av studerande sköts för närvarande av 500—600 antagningsenheter

vid universiteten. På grund av systemets splittrade natur varar övergången från andra stadiet till universitetsstudier vanligen 2—3 år.

Åtgärder för att effektivera studierna

I flera decennier har man på många sätt försökt påverka det faktum att universitetsstudierna drar ut på tiden. År 1966 stiftades lagen om utveckling av högskoleväsendet, genom vilken resurserna för den expanderande universitetsutbildningen tryggades. Giltighetstiden för utvecklingslagen har sedermera förlängts.

Det viktigaste utvecklingsmålet för universitetsutbildningen under de senaste årtiondena har varit att gå in för en studiekultur med fokus på de studerande. Under de två senaste årtiondena har det ordnats studierådgivningstjänster samt karriär- och rekryteringstjänster för att stärka de studerandes arbetslivsfärdigheter och främja deras övergång till arbetslivet. Studerande vars studier fördröjts har erbjudits effektiviserad handledning i anslutning till lärdomsprovet och andra specialtjänster.

Sedan slutet av förra årtiondet har universiteten anvisats fristående finansiering för utveckling av undervisningen och studiehandledningen. Projekt för utveckling av studierna har startat i alla universitet med stöd från undervisningsministeriet. Universiteten har i samarbete startat betydande utvecklingsprojekt som gäller planering av studierna och uppföljning av studieframgången. Även de studerande har deltagit i genomförandet av dem. I resultatavtalsförhandlingarna mellan undervisningsministeriet och universiteten har det också överenskommit att individuella studieplaner (HOPS) skall tas i bruk i alla universitet och på alla utbildningsområden före utgången av 2006. Införandet av individuella studieplaner och arbetet med att revidera universitetens undervisningsplaner understöds genom fristående finansiering.

Åtgärder för att förbättra de studerandes möjligheter att avlägga examen inom målsatt tid har vidtagits också via examensreformer. Vid examensreformen på 1970-talet infördes ett system för dimensionering av studierna. Syftet med systemet var att examina innehållsmässigt inte skulle bli alltför betungande för de studerande och att studerande inom

alla områden skulle bemötas likvärdigt. Tiden för avläggande av examen angavs till fyra år, vilket visade sig vara för kort. Vid examensreformen på 1990-talet ändrades den målsatta tiden för examina till fem år utan att examinas innehåll utvidgades.

År 2005 införs en examensstruktur i två steg vid universiteten. Syftet med examensreformen är bl.a. att göra universitetens undervisningsplaner mindre betungande samt reformera dimensioneringen av universitetsstudierna så att den motsvarar de studerandes faktiska arbetsmängd.

Antagningen av studerande utvecklas via gemensam ansökan och samordnad antagning så att de studerande snabbare kan börja bedriva universitetsstudier. Målet är att gemensam ansökan skall kunna genomföras från läsåret 2007—2008 samtidigt som antalet antagningsenheter minskas markant. Systemet med gemensam ansökan gör det möjligt för en sökande att söka till flera studieplatser med en enda ansökan, vilket förbättrar möjligheterna att komma in på en utbildning. I och med att antagningsförfarandena utvecklas kan de studerande antas inleda sina universitetsstudier vid en yngre ålder än för närvarande, vilket underlättar studier på heltid och bidrar till kortare studietider.

Universitetsrektorernas råd har därtill initierat åtgärder för att utveckla studeranderegistren. Målet är att skapa ett system där man bättre än för närvarande kan följa studiernas framskridande.

Det nya pensionssystemet bidrar till snabb utexaminering av universitetsstuderande i och med att den pensionsgrundande tiden börjar räknas fem år tidigare, dvs. från 18 års ålder i stället för 23 års ålder.

Åtgärderna för att förbättra undervisningens kvalitet, effektivisera studiehandledningen och utveckla studerandetjänsterna och förbättra nivån på studiestödet bildar tillsammans med fastställandet av studierätten en åtgärdshelhet genom vilken studietiderna vid universiteten kan förkortas.

2. Målsättning och de viktigaste förslagen

Propositionens centrala mål är att förkorta den tid som studierna för en universitetsexamen tar i anspråk och på så sätt trygga till-

gången på högutbildad arbetskraft när befolkningens åldersstruktur ändras.

Det föreslås att bestämmelser om studierätten för studerande som bedriver studier för lägre eller högre högskoleexamen skall tas in i universitetslagen. Den studerandes studierätt skall omfatta rätten att genomföra studier som leder till lägre eller högre högskoleexamen på det sätt som bestäms i universitetets examensstadga och i undervisningsplanen. Studierätten skall också ges strukturell flexibilitet. För lägre och högre högskoleexamen skall målsatta tider anges. Samtidigt skall universiteten åläggas att ordna undervisningen och studiehandledningen så, att en heltidsstuderande kan avlägga examen inom den målsatta tiden.

Enligt propositionen skall en studerande som har antagits för att studera för såväl lägre som högre högskoleexamen ha rätt att avlägga examina inom en tid som med högst två år överskrider den sammanlagda målsatta tiden för examina. En studerande som har antagits för att studera endast för lägre högskoleexamen skall ha rätt att avlägga examen inom en tid som med högst ett år överskrider den målsatta tiden för examen. En studerande som har antagits för att studera endast för högre högskoleexamen skall ha rätt att avlägga examen inom en tid som med högst två år överskrider den målsatta tiden för examen.

Propositionens mål är att göra det möjligt för studerande att fullgöra studier på ett flexibelt sätt också vid sidan av arbete. Studerande bör också ha möjlighet att hålla en paus i studierna då livssituationen inte medger studier ens på deltid. Det föreslås därför att frånvaro som beror på fullgörande av värnplikt eller på moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet inte skall räknas med i den maximala studietiden. I den maximala studietiden inräknas inte heller annan frånvaro på högst fyra terminer, under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande. Sådan frånvaro kan bero på den studerandes livssituation vid tillfället, det kan t.ex. vara fråga om förvärvsarbete. De föreslagna bestämmelserna innebär t.ex. att en studerande skall avlägga en femårig examen inom nio år efter det att studierna inleddes.

En studerande som inte har avlagt examen inom föreskriven tid skall av universitetet beviljas extra tid för att slutföra studierna. På

så sätt säkerställs studiemöjligheterna också för sådana studerande för vilka inte ens den normala flexibilitet som den maximala studietiden erbjuder är tillräcklig. Extra tid skall beviljas när den studerande presenterar en målinriktad och genomförbar plan för slutförandet av studierna. I annat fall mister den studerande sin studierätt. Om en studerande som mist sin studierätt senare vill fortsätta studierna, skall han eller hon hos universitetet ansöka om förnyad studierätt. För att studierätten skall återföras behövs inte ansökan via det normala antagningsförfarandet utan studierätten återinförs på ansökan.

En åtgärdshelhet för att förkorta studietiderna vid högskolorna har utarbetats vid undervisningsministeriet. Åtgärdshelheten består av flera åtgärder för att stödja framsteg i studierna och av den föreslagna ändringen av universitetslagen. Samtidigt med åtgärdsprogrammet för att förkorta studietiderna vid högskolorna bereddes också ett program för utveckling av studiestödet (Åtgärdsprogram för studiestödet och de studerandes studiesociala ställning, Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2003:28). En av undervisningsministeriet tillsatt arbetsgrupp har berett de av utredningsmannen föreslagna ändringarna i studielånesystemet och grunderna för skatteavdrag som beviljas när examen avläggs inom målsatt tid (Studielåneavdrag, Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:34). Syftet är att utveckla studiestödet så att det sporrar de studerande att ta examen i snabb takt, få studiestödet att bättre räcka till genom att höja statsborgen för studielån och stödja återbetalningen av studielånet genom att införa ett studielåneavdrag i beskattningen. Rätten till studielåneavdrag skall tillkomma en studielåntagare som har avlagt högskoleexamen inom föreskriven tid. Avsikten är att en regeringsproposition med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd och till de ändringar som studielåneavdraget förutsätter i skattelagstiftningen skall avlåtas till riksdagen i början av 2005.

Enligt 15 § i gällande universitetslag finns det ett kollegialt förvaltningsorgan vid en fakultet eller vid någon annan enhet som avses i 14 § 1 mom. I fråga om förvaltningsorganets sammansättning hänvisas till bestäm-

melserna om styrelsens sammansättning i 12 § 1—3 mom. Genom den lag som träder i kraft vid ingången av augusti 2005 (715/2004) ändrades 12 § så, att minst en styrelsemedlem och högst en tredjedel av styrelsemedlemmarna skall utses bland personer som inte hör till universitetets personal eller studerande. Hänvisningen i lagens 15 § ändrades inte i detta sammanhang och enligt den lag som träder i kraft innebär detta att minst en utomstående medlem skall utses också till enheternas kollegiala förvaltningsorgan. Avsikten var dock att denna tvingande bestämmelse endast skall gälla universitetets styrelse. Det föreslås därför att lagens 15 § ändras så att beslut om val av utomstående medlemmar i de förvaltningsorgan som avses i 14 § 1 mom. fortfarande kan fattas utan kravet på minst en medlem.

3. Propositionens konsekvenser

3.1. Konsekvenser för universitetens verksamhet och för de studerande

Propositionen bildar en helhet tillsammans med ovannämnda åtgärdsprogram för att förkorta studietiderna vid högskolorna samt åtgärderna för att förbättra studiestödet. För bästa möjliga verkningar förutsätts att alla åtgärder förs vidare samtidigt.

Vid behandlingen av statsbudgeten för 2005 beslöt riksdagen höja den gräns för boendekostnader som beaktas vid beviljande av bostadstillägg till studiestödet från 214,44 euro till 252 euro från den 1 november 2005. För största delen av de studerande som omfattas av bostadstillägg höjs stödbeloppet på så sätt med 30 euro per månad, vilket bättre än tidigare möjliggör studier på heltid.

Genom propositionen skapas ett system som gör både universiteten och de studerande bättre engagerade i studieprocesserna, vilket bidrar till att examen avläggs på kortare tid. Samtidigt medför propositionen en minskning av antalet studerande som de facto inte fullgör studieprestationer. Propositionen behövs eftersom de övriga åtgärder för utveckling av studierna som undervisningsministeriet initierade redan förra årtiondet inte i tillräcklig grad har effektiviserat universitetens verksamhet. Målet för universiteten är ca 14 000 högre högskoleexamina per år under

perioden 2004—2006. Målet har satts utgående från en genomströmningsgrad på 70 procent. Enligt förhandsuppgifter avlade endast ca 12 500 studerande högre högskoleexamen vid universitet 2004.

Systemet skapar förutsättningar för effektivare verksamhet i universiteten och förbättrad kvalitet på undervisningen och studierna. Propositionen ålägger universiteten att ordna studieprocesserna smidigt så att t.ex. fördröjningar i bedömningen av studieprestationer och lärdomsprov inte äventyrar den studerandes möjligheter att gå framåt i studierna.

I propositionen åläggs universiteten att ordna tillräckligt med studiehandledning för de studerande och vid rätt tid, vilket förbättrar de studerandes ställning jämfört med nuläget.

De föreslagna bestämmelserna försvagar inte högskolornas grundlagsenliga autonomi och påverkar inte universitetens självstyrelse.

Propositionen medför en minskning av de inskrivna universitetsstuderande som i praktiken inte genomför några studier alls. I och med propositionen sjunker således det totala antalet studerande vid universiteten, vilket ger en riktigare bild av antalet aktiva studerande. Universitetens möjligheter att effektivisera undervisningsarrangemangen förbättras i och med att examina är rätt dimensionerade och de studerande kan planera sin tidsanvändning. Till stöd för detta har undervisningsministeriet i resultatavtalen med vart och ett universitet kommit överens om att individuella studieplaner skall tas i bruk i alla universitet och på alla utbildningsområden före utgången av 2006.

Reformeringen av universitetens examensstruktur och undervisningsplaner innebär en uppdatering av examensfordringarna inom olika branscher. Dimensioneringen av studierna reformeras så att den motsvarar de studerandes verkliga arbetsmängd. De föreslagna författningsändringarna ger den lagstiftningsmässiga grunden för denna genomgående reform av universitetsutbildningen. Det är därför motiverat att förslagen i propositionen träder i kraft samtidigt som reformen av universitetens examensstruktur.

Förslaget ger den individuella studieplanen en central roll när det gäller att strukturera studierna. Därigenom får studerandena allt mera stöd för planeringen av sina studier.

Planen kan ändras under studierna gång, och i planen kan tas in sådana studier som studeranden noterat som behövliga först när studierna framskridit. Genom diskussioner om ändringar kan man undvika felaktiga val och onödigt omfattande studiehelheter, vilket bidrar till att effektivisera studierna och påskynda avläggandet av examina. Det att studieplanen är individuell gör det också möjligt att komma överens om studiehelheter som är mera omfattande än den normala i sådana fall då det är nödvändigt t.ex. på grund av en framtida karriär som forskare eller en ny arbetslivsorientering. Studieplanen är ett instrument till stöd för den studerande, och det är inte ändamålsenligt att göra den till ett övervakningssystem med sanktioner mot den studerande.

De föreslagna målsatta tiderna för examina och den strukturella flexibilitet som ingår i studierätten samt möjligheten att få extra tid för att slutföra studierna för examen hjälper den studerande att strukturera studierna redan på förhand och den vägen påverka studiernas framskridande. Den föreslagna definitionen av studierätten är flexibel, vilket ger en möjlighet till individuella studier. Förvärvsarbete under studierna och deltidstudier skall fortfarande vara möjliga.

Könskonsekvenser

Behovet när det gäller en bedömning av propositionens könskonsekvenser utreddes. Det finns för närvarande inga betydande skillnader i tiderna för avläggande av examen mellan kvinnor och män. Skillnaderna är branschrelaterade.

I de föreslagna bestämmelserna om studierätten beaktas de viktigaste könsrelaterade skälen till att studietiden förlängs: moderskaps- och föräldraledighet samt fullgörande av värnplikt. Dessa har beaktats både i bestämmelserna om frånvaro och i bestämmelserna om beviljande av extra tid. Den föreslagna definitionen av studierätt gör det möjligt att beakta faktorer som påverkar studierna gång utan hänsyn till den studerandes kön. Propositionen har utarbetats så att den inte försvårar förverkligandet av jämställdheten mellan könen.

3.2. Ekonomiska konsekvenser

Med tanke på samhällsekonomin är det nödvändigt att effektivera de offentliga tjänsterna och förlänga yrkesbanan så att den inleds tidigare och pågår längre. Det gäller dessutom att se till att universiteten fungerar effektivt så att andelen studerande som avlägger examen ökar jämfört med nuläget.

När målen i denna proposition och målen gällande de övriga förslagen i åtgärdsprogrammet för att förkorta studietiderna förverkligas kommer universitetsstuderande att avlägga examen i genomsnitt ungefär ett år snabbare än för närvarande. När förslagen förverkligas minskar också studieavbrotten och genomströmningsgraden stiger, vilket leder till att antalet examina ökar. På årsbasis eftersträvas en ökning om ca 3 000 examina vid universiteten.

Verkningarna på de studerandes ekonomi är positiva. Genom propositionen tryggas på ett genomgripande sätt rätten och möjligheten till förvärvsarbete under studietiden. För avläggande av högre högskoleexamen behövs endast hälften av nettotiden på nio år. Via propositionen sporrar också de studerande att bli klara med studierna, vilket möjliggör en höjning av inkomstnivån på lång sikt jämfört med vad den skulle vara utan slutexamen.

Kunnig, högutbildad arbetskraft fås ut på arbetsmarknaden ungefär ett år tidigare än för närvarande och till en större volym än i dag. De som avlagt universitetsexamen kommer snabbare ut på arbetsmarknaden också därför att yrkeskarriären utvecklas redan under studietiden på ett sätt som stöder studiernas framskridande, vilket underlättar övergången till permanenta arbetsuppgifter. Samtidigt frigörs arbetsplatser där kompetenskraven inte förutsätter kunnande på universitetsnivå. I fråga om statsfinanserna återspeglas detta i minskade utgifter för arbetslöshet. Eftersom de föreslagna bestämmelserna skall tillämpas på studerande som inleder studierna den 1 augusti 2005 och därefter, ses effekterna på arbetsmarknaden huvudsakligen efter 2010.

Förslagen i propositionen kan i huvudsak genomföras med universitetens nuvarande resurser.

4. Beredningen av propositionen

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens regering förbättras studerandenas studiesociala situation så att planmässiga heltidsstudier är möjliga och studietiderna förkortas. Enligt regeringsprogrammet utarbetar undervisningsministeriet genast i början av regeringsperioden ett åtgärdsprogram genom vilket avläggande av examina inom utsatt tid främjas. I detta syfte har det vid undervisningsministeriet utarbetats ett åtgärdsprogram för att förkorta högskolestudierna. Syftet med programmet är att de som avlagt examen vid universitet eller yrkeshögskola, vid en yngre ålder än för närvarande skall kunna övergå till uppgifter där det förutsätts sådant kunnande som en högskoleexamen ger.

Förslagen i åtgärdsprogrammet gäller bättre kvalitet på studieprocessen, effektivare undervisningsarrangemang, högskolornas finansieringssystem samt samarbetet med arbetslivet. Förslagen i åtgärdsprogrammet utgår ifrån att specialvillkoren för examensstudier måste revideras för att de i regeringsprogrammet formulerade målen om förbättring av sysselsättningen och tryggande av tillgången på högutbildad arbetskraft skall nås.

Utlåtanden om åtgärdsprogrammet gavs av universiteten, yrkeshögskolorna, studentorganisationerna inom branschen, arbetsmarknadsorganisationerna, arbetsministeriet, handels- och industriministeriet och finansministeriet samt av universitetens personalorganisationer.

I fråga om förslaget om begränsning av studierätten gick remissinstansernas åsikter i sär. En del av universiteten, alla yrkeshögskolor, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf, arbetsmarknadsorganisationerna, handels- och industriministeriet, arbetsministeriet och finansministeriet understödde förslaget i åtgärdsprogrammet. Största delen av universiteten, Finlands studentkårers förbund rf (FSF), Förbundet för Studentföreningar vid Yrkeshögskolorna i Finland - SAMOK rf och Akava rf motsatte sig däremot förslaget. Flera av remissinstanserna ansåg dock att det behövs något slag av begränsning av studierätten.

En metod som föreslogs för att förkorta

studietiderna för universitetsstudierande var bl.a. att man inför ett system med ett passivregister i stället för att begränsa studierätten. Enligt ett förslag av Finlands studentkårers förbund rf (FSF) skulle en studerande som har genomfört mindre än 10 studieveckor under ett läsår antecknas i ett passivregister. Studerande som finns antecknade i passivregistret skulle inte kunna fullgöra studier och inte heller vara berättigade till studiesociala förmåner eller studentrabatter. De studerande skulle kunna undvika att hamna i registret med hänvisning till personliga skäl och strykas ur registret och åter bli närvarande studerande genom att presentera en studieplan på det sätt universitetet förutsätter. När en studerande fortsätter sina studier efter att ha presenterat studieplanen skulle studieframstegen följas årligen. Om studieprestationerna under två läsår inte är tillräckliga, skulle den studerande förlora sin studierätt. På basis av personliga skäl skulle den studerande kunna beviljas förlängd tid. Enligt förslaget skulle systemet i högre grad än för närvarande göra det möjligt att ingripa i problem som gäller studiernas framskridande. Detta system skulle bilda en balanserad helhet tillsammans med studiehandledningen och planeringen av universitetens verksamhet.

Eftersom en studerande som är antecknad i passivregistret inte skulle kunna fullgöra studier, skulle modellen i praktiken innebära att studierätten gått förlorad. Det föreslagna systemet med passivregister är inte genomförbart som sådant och anses inte främja målet att påskynda studierna, eftersom en studerande skulle kunna vara antecknad i passivregistret hur länge som helst. Det föreslagna antalet studieveckor är också alltför lågt för att fungera som en faktor som förkortar studietiderna för examen. Den föreslagna modellen är byråkratisk eftersom den medför årliga kontroller av varje enskild studerande och varningar per brev. Detta skulle försämra den studerandes möjligheter att fritt planera och organisera studierna inom en viss totaltid. Modellen skulle göra det möjligt med årliga flyttningar mellan passivregistret och aktivregistret, vilket skulle vara oändamålsenligt med tanke på både universitetens resurser

och de studerandes studiemotivation. Genomförandet av modellen skulle kräva flera ändringar i lagstiftningen, bl.a. i bestämmelserna om den studerandes rättsskydd samt i studiestödslagstiftningen.

Några högskolor och finansministeriet har föreslagit gradvis stigande terminsavgifter som ett sätt att förkorta studietiderna. Sådana modeller har tagits i bruk i några europeiska länder där terminsavgifter annars inte förekommer. I de länder som tar ut terminsavgifter är det vanligt att avgifterna stiger när studier drar ut på tiden. Terminsavgifter lämpar sig dock inte för vår utbildningspolitik, som eftersträvar jämlikhet i utbildningshänseende.

Den arbetsgrupp som utarbetat åtgärdsprogrammet för att förkorta studietiderna vid högskolorna tog också fram möjligheten att begränsa examinas omfattning, eftersom flera universitet ansett det vara ett problem att den omfattning som anges i examensförordningarna kraftigt överskrids. Omfattningen på avlagda examina varierar väldigt mycket inom olika branscher och vid olika universitet. Vid vissa universitet och på vissa områden är den genomsnittliga omfattningen på en examen över 200 studieveckor, då den målsatta omfattningen är 160 studieveckor. Å andra sidan ligger den kvalitativa styrkan i de finska universitetsexamina i deras individualitet, som särskilt stötts genom den fria biämnesrätten.

Det kan inte anses motiverat att begränsa examinas omfattning lagstiftningsvägen. Om en studerande hinner studera mer än vad som krävs inom ramen för den målsatta tiden för examen, bör detta inte hindras. En begränsning av examinas individuella omfattning kunde också betraktas som ett ingrepp i examinas innehåll.

Regeringens proposition har beretts vid undervisningsministeriet på basis av ovan nämnda åtgärdsprogram. Utlåtanden om utkastet till proposition har begärts av universitetet, Finlands studentkårers förbund FSF rf, finansministeriet, justitieministeriet, handels- och industriministeriet, social- och hälsoministeriet samt arbetsministeriet.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

15 §. Förvaltning av enheterna. I gällande 1 mom. i paragrafen hänvisas i fråga om sammansättningen på en enhets kollegiala förvaltningsorgan till 12 § 1—3 mom., där det föreskrivs om styrelsens sammansättning. I den ändring av universitetslagen som träder i kraft den 1 augusti 2005 förutsätts att minst en styrelsemedlem utses bland personer som inte hör till universitetets personal eller studerande. Avsikten är att kravet på att minst en medlem utses utanför universitetet endast skall gälla universitetets styrelse och det föreslås därför att i 15 § 1 mom. hänvisas endast till 12 § 1 och 2 mom. och att till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. om val av enhetens medlemmar, varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom.

18 d §. Målsatta tider för lägre och högre högskoleexamina. Det föreslås att i lagen tas in en ny 18 d §, där de målsatta tiderna för avläggande av lägre och högre högskoleexamen anges. Enligt grundlagen skall bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter utfärdas genom lag och det föreslås därför att bestämmelser om tiderna för avläggande examina tas in i lag.

De målsatta tiderna för examina bestäms enligt deras omfattning uttryckt i studiepoäng. I enlighet med den examensstruktur i två steg som införs den 1 augusti 2005 anges den målsatta tiden särskilt för lägre och högre högskoleexamina.

I paragrafens andra moment påförs universitetets en skyldighet att ordna undervisningen och studiehandledningen. De målsatta tiderna är en skyldighet både för universitetet och för den studerande. Universitetet skall ordna undervisningen och studiehandledningen så, att heltidsstuderande kan avlägga examina inom föreskriven tid. Den studerande skall å sin sida planera och försöka genomföra sina studier så att examen avläggs inom den målsatta tiden.

18 e §. Studierätt. Det föreslås att en ny 18 e § om studierätt tas in i lagen. I paragrafens 1 mom. skall finnas en grundläggande bestämmelse om studierätten för den som blivit

antagen för att studera för lägre eller högre högskoleexamen. En studerande skall ha rätt att genomföra de studier som leder till examen på det sätt som bestäms i universitetets examensstadga och i undervisningsplanen.

Paragrafens 2 mom. skall innehålla bestämmelser om den maximala studierätten. Med målsatt tid för examen avses den målsatta tid för avläggande av examen som definieras i 18 d §. En studerande som har rätt att avlägga såväl lägre som högre högskoleexamen skall ha rätt att avlägga examina inom en tid som med högst två år överskrider den sammanlagda målsatta tiden för examina.

En studerande som har antagits för att studera endast för lägre högskoleexamen skall ha rätt att avlägga examen inom en tid som med högst ett år överskrider examens omfattning. Denna bestämmelse skall endast gälla studerande som har antagits för att avlägga enbart lägre högskoleexamen. Dessa fall är få till antalet. En studerande som t.ex. antagits för att avlägga farmaceutexamen eller pedagogie kandidatexamen (barntädgårdslärarexamen) skall ha rätt att avlägga den treåriga examen på fyra år.

En studerande som har antagits för att studera endast för högre högskoleexamen skall ha rätt att avlägga examen inom en tid som med högst två år överskrider examens omfattning. Bestämmelsen skall för det första gälla studerande som har antagits för att studera endast för högre högskoleexamen inom en utbildning i vilken det enligt examensförordningen inte ingår lägre högskoleexamen. En studerande för medicine licentiatexamen har t.ex. således rätt att fullgöra de studier som leder till examen på högst åtta år, då den målsatta tiden för examen är sex år. För det andra skall bestämmelsen gälla personer som redan avlagt lägre högskoleexamen eller genomgått utbildning på motsvarande nivå och som via separat antagning tagits in till ett s.k. magisterprogram för att studera för högre högskoleexamen. Sådana studerande skall ha rätt att avlägga högre högskoleexamen på fyra år, om omfattningen på den aktuella examen är två år. En smidigare definition av studierätten behövs eftersom en del av de ex-

amina som leder till högre högskoleexamen ordnas så att studierna för examen kan fullgöras vid sidan av arbetet.

Enligt 3 mom. inräknas i den ovan föreskrivna maximala studietiden inte frånvaro som beror på fullgörande av frivillig militärtjänst, värnplikt eller ersättande tjänstgöring eller på moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet. En studerande som dock studerar under en sådan familjeledighet och har anmält sig som närvarande, förbrukar sin maximala studietid, men när eventuell extra tid söks skall familjeledigheten beaktas som en faktor som fördröjer studierna.

I den maximala studietiden inräknas enligt 4 mom. inte heller annan frånvaro på högst fyra terminer, under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande enligt 18 c §. En sådan frånvaro kan bero på vilken omständighet som helst som har att göra med den studerandes livssituation. Den studerande behöver inte specificera orsaken till frånvaron.

En definition av när studierna inleds skall ingå i ett eget moment. Enligt det skall studietiden beräknas från det ögonblick då den studerande tar emot en studieplats vid ett universitet. Bestämmelsen stämmer överens med bestämmelsen om endast en studieplats.

18 f §. Fortsatt studierätt. Det föreslås att också en ny 18 f § om fortsatt studierätt tas in i lagen. I paragrafens 1 mom. skall föreskrivas om den studerandes skyldighet att hos universitetet ansöka om extra tid i det fall att den studerande inte har avlagt examen inom föreskriven tid och skulle vilja slutföra de studier som saknas. Ansökan kan göras innan studierätten upphör, om det är uppenbart att den studerande inte lyckas tas examen inom föreskriven tid. Den studieplan som fogas till ansökan skall vara både målinriktad och genomförbar. Minimivillkoret är att de studier som skall genomföras specificeras och att det ges en tidtabell för slutförandet av dem.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om grunderna för förlängning av studierätten. Extra tid bör alltid beviljas i en situation då universitetet anser att den studerande har förutsättningar att slutföra studierna inom rimlig tid.

Med en målinriktad och genomförbar plan avses en sådan plan enligt vilken de återstående studierna slutförs under en tidsperiod som universitetet anser rimlig med beaktande

av antalet och omfattningen på den studerandes gällande och återstående prestationer i förhållande till den målsatta tiden för examen samt tidigare beslut om beviljande av extra tid.

Universitetet skall genom tillräcklig studiehandledning stödja de studerande vid uppgörandet av planerna. Universitetet skall vid bedömningen av studieplanen beakta den studerandes livssituation. De livssituationer som är aktuella för enskilda studerande är till den grad olika att det inte är möjligt att i lag entydigt definiera förutsättningarna för beviljande av extra tid. Universitetet skall dock vid beviljande av extra tid beakta hur sjukdom eller en svår livssituation, samhällsengagemang under studietiden, deltagande i internationell student- eller praktikantutbyte eller systematisk idrottsträning på elitnivå har inverkat på den studerandes studier. Bestämmelserna gör det möjligt för studerande att slutföra studierna oberoende av den rådande livssituationen.

I 3 mom. skall ingå en bestämmelse om förlust av studierätten när den studerande inte har slutfört sina studier inom föreskriven tid och inte heller ansökt om eller beviljats extra tid.

Om en person som mist sin studierätt senare vill fortsätta sina studier, skall han eller hon enligt paragrafens 4 mom. hos universitetet ansöka om förnyad studierätt. Återinförande av studierätten förutsätter inte ansökan via det normala antagningsförfarandet utan universitetet skall på ansökan återinföra studierätten. Universitetet bestämmer närmare om förfarandet.

33 §. Rättelseförfarande. Paragrafens 1 mom. motsvarar gällande 1 mom.

I 2 mom. skall föreskrivas om rättelseförfarandet vid förlust av studierätten. En studerande skall hos det förvaltningsorgan som universitetet bestämmer skriftligen kunna söka rättelse i ett beslut som gäller förlust av studierätten inom 14 dagar från det att han eller hon har fått del av beslutet.

Paragrafens 3 mom. motsvarar gällande 2 mom.

35 §. Besvärshöjning. I paragrafens 3 mom. föreskrivs om fullföljdsförbud, dvs. förbud att söka ändring i ett beslut av förvaltningsdomstolen om disciplinära åtgärder mot studerande enligt 19 §. Fullföljdsförbudet skall

utvidgas så att det också gäller ett beslut av förvaltningsdomstolen om förlust av studierätten enligt 18 f §.

2. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft samtidigt som en examensstruktur i två steg införs, dvs. den 1 augusti 2005. Lagen skall första gången tillämpas på studerande som inleder studierna läsåret 2005—2006. Genom lagen görs således inga retroaktiva ingrepp i studierätten för nuvarande studerande eller för studerande som inleder studierna hösten 2004 eller våren 2005.

3. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt 80 § i grundlagen skall bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter utfärdas genom lag och det föreslås därför att bestämmelser om studierätten för universitetsstuderande skall ingå i universitetslagen.

Enligt 16 § i grundlagen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Det allmänna skall, enligt vad som bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. Enligt bestämmelsen är vetenskapens,

konstens och den högsta utbildningens frihet tryggad.

Rätten till annan än grundläggande utbildning tryggas inte som en subjektiv rättighet. Den undervisningens frihet som avses i bestämmelsen innefattar frihet för universiteten att undervisa på det sätt de själva väljer såväl till innehållet som till metoden. Bestämmelserna om rätt till bildning i grundlagens 16 § utgör inget hinder för uppställande av motiverade begränsningar i studierätten.

En del av bestämmelserna om de grundläggande rättigheterna och friheterna är absoluta och exakta. Rätten till bildning hör inte till dem. Inte heller sådana bestämmelser där en grundläggande rättighet har tryggats utan begränsningar eller reserveringar i form av en rättighet har avsetts vara absoluta. Ett exempel är den gällande begränsningen av studierätten till en ny studieplats per studerande och år, vilken främjar jämlika studiemöjligheter för alla. Gällande universitetslag gör det också möjligt att begränsa antalet nya studerande.

Ändringarna gäller studerande som inleder sina studier efter lagens ikraftträdande och det görs inga ingrepp retroaktivt i de nuvarande studerandenas studierätt. Regeringen anser att lagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslagen***Lag****om ändring av universitetslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i universitetslagen av den 27 juni 1997 (645/1997) 15 § 1 mom., 33 § och 35 § 3 mom.,
av dem 35 § 3 mom. sådant det lyder i lag 1271/2001, samt
fogas till 15 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., samt
till lagen nya 18 d—18 f § som följer:

15 §

Förvaltning av enheterna

Verksamheten vid en fakultet eller vid någon annan enhet som avses i 14 § 1 mom. leds av dekanus eller en annan föreståndare. Vid enheten finns dessutom ett kollegialt förvaltningsorgan. I fråga om förvaltningsorganets sammansättning gäller vad som i 12 § 1 och 2 mom. bestäms om styrelsen.

Bestämmelser om det totala antalet medlemmar i enheten och antalet personer som hör till de grupper som avses i 12 § 1 mom. meddelas i en instruktion. Enligt vad som bestäms i instruktionen skall högst en tredjedel av medlemmarna i enheten utses bland personer som inte hör till universitetets personal eller studerande. För tillsättande av professorstjänster och tjänster som biträdande professor kan dock förordnas adjungerade medlemmar enligt vad som närmare bestäms i instruktionen.

18 d §

Målsatta tider för lägre och högre högskoleexamina

Den målsatta tiden för lägre högskoleexamen är

1) tre och ett halvt läsår i den utbildning som leder till kandidatexamen i bildkonst, och

2) tre läsår i utbildning som leder till någon annan lägre högskoleexamen.

Den målsatta tiden för högre högskoleexamen är

1) tre läsår i den utbildning som leder till veterinärmedicin licentiatexamen,

2) tre läsår i den utbildning som leder till medicin licentiatexamen om lägre högskoleexamen ingår i utbildningen, och sex läsår om lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen,

3) två läsår i den utbildning som leder till odontologie licentiatexamen om lägre högskoleexamen ingår i utbildningen, och fem

läsår om lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen,

4) två och ett halvt läsår i den utbildning som leder till musikmagisterexamen och psykologie magisterexamen, och

5) två läsår i utbildning som leder till någon annan examen.

Universitetet skall ordna undervisningen och studiehandledningen så, att heltidsstudierande kan avlägga examina inom den tid som föreskrivs här.

18 e §

Studierätt

En studerande har rätt att genomföra studier för lägre eller högre högskoleexamen på det sätt som föreskrivs i universitetets examensstadga och i undervisningsplanen.

En studerande som har antagits för att studera för såväl lägre som högre högskoleexamen har rätt att avlägga examina inom en tid som med högst två år överskrider den sammanlagda målsatta tiden för examina enligt 18 d §. En studerande som har antagits för att studera endast för lägre högskoleexamen har rätt att avlägga examen inom en tid som med högst ett år överskrider den målsatta tiden för examen. En studerande som har antagits för att studera endast för högre högskoleexamen har rätt att avlägga examen inom en tid som med högst två år överskrider den målsatta tiden för examen.

I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte frånvaro som beror på fullgörande av frivillig militärtjänst eller värnplikt eller på moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet. I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte annan frånvaro på högst fyra terminer, under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande enligt 18 c §.

En studerande anses inleda studier för examen vid den tidpunkt då han eller hon tar emot en studieplats vid ett universitet.

18 f §

Fortsatt studierätt

En studerande som inte har slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 18 e § beviljas på ansökan extra tid av universitetet

för slutförandet av dem, om den studerande presenterar en målinriktad och genomförbar plan för slutförandet. I planen skall den studerande specificera de studier som skall slutföras och ange en tidtabell för avläggande av examen.

Studierätten förlängs, om den studerande med beaktande av antalet och omfattningen i fråga om de gällande och återstående prestationerna samt tidigare beslut om beviljande av extra tid har möjlighet att slutföra studierna inom rimlig tid. Universitetet skall beakta den studerandes livssituation vid beviljandet av extra tid.

En studerande som inte har slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 18 e § eller inom den extra tid som anges i 1 mom. och en studerande som inte har beviljats extra tid för att slutföra studierna, mister sin studierätt.

Den som har mist sin studierätt och som senare vill fortsätta sina studier skall hos universitetet ansöka om förnyad studierätt.

33 §

Rättelseförfarande

En person som sökt studierätt kan skriftligen söka rättelse i beslutet om antagning hos universitetet. En studerande får söka rättelse i bedömningen av studieprestationer och i vissa andra sådana beslut angående studierna om vilka bestäms genom förordning

En studerande kan hos universitetet skriftligen söka rättelse i ett beslut som gäller förlust av studierätten inom 14 dagar från det att han eller hon har fått del av beslutet.

Närmare bestämmelser om rättelseförfarandet i de fall som avses i 1 mom. utfärdas genom förordning.

35 §

Besvärsförbud

Ändring i ett beslut av förvaltningsdomstolen om antagning av studerande enligt 18 §, förlust av studierätten enligt 18 f § eller disciplinära åtgärder mot studerande enligt 19 § får inte sökas genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2005. Åtgärder som verkställigheten av lagen
Denna lag tillämpas första gången på stu- förutsätter får vidtas innan lagen träder i
derande som inleder studierna läsåret 2005— kraft.
2006.

Helsingfors den 18 februari 2005

Republikens President

TARJA HALONEN

Undervisningsminister *Tuula Haatainen*

Lag

om ändring av universitetslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i universitetslagen av den 27 juni 1997 (645/1997) 15 § 1 mom., 33 § och 35 § 3 mom.,
av dem 35 § 3 mom. sådant det lyder i lag 1271/2001, samt
fogas till 15 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., samt
till lagen nya 18 d—18 f § som följer:

Gällande lydelse

15 §

Förvaltning av enheterna

Verksamheten vid en fakultet eller vid någon annan enhet som avses i 14 § 1 mom. leds av dekanus eller en annan föreståndare. Vid enheten finns dessutom ett kollegialt förvaltningsorgan. I fråga om förvaltningsorganets sammansättning gäller vad som i 12 § 1—3 mom. bestäms om styrelsen. *För tillsättande av professorstjänster och tjänster som biträdande professor kan dock förordnas adjungerade medlemmar så som närmare bestäms i instruktionen.*

Föreslagen lydelse

15 §

Förvaltning av enheterna

Verksamheten vid en fakultet eller vid någon annan enhet som avses i 14 § 1 mom. leds av dekanus eller en annan föreståndare. Vid enheten finns dessutom ett kollegialt förvaltningsorgan. I fråga om förvaltningsorganets sammansättning gäller vad som i 12 § 1 och 2 mom. bestäms om styrelsen.

Bestämmelser om det totala antalet medlemmar i enheten och antalet personer som hör till de grupper som avses i 12 § 1 mom. meddelas i en instruktion. Enligt vad som bestäms i instruktionen skall högst en tredjedel av medlemmarna i enheten utses bland personer som inte hör till universitetets personal eller studerande. För tillsättande av professorstjänster och tjänster som biträdande professor kan dock förordnas adjungerade medlemmar enligt vad som närmare bestäms i instruktionen.

18 d §

*Målsatta tider för lägre och högre
högskoleexamina*

Den målsatta tiden för lägre högskoleexamen är

1) tre och ett halvt läsår i den utbildning som leder till kandidatexamen i bildkonst, och

2) tre läsår i utbildning som leder till någon annan lägre högskoleexamen.

Den målsatta tiden för högre högskoleexamen är

1) tre läsår i den utbildning som leder till veterinärmedicine licentiatexamen,

2) tre läsår i den utbildning som leder till medicine licentiatexamen om lägre högskoleexamen ingår i utbildningen, och sex läsår om lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen,

3) två läsår i den utbildning som leder till odontologie licentiatexamen om lägre högskoleexamen ingår i utbildningen, och fem läsår om lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen,

4) två och ett halvt läsår i den utbildning som leder till musikmagisterexamen och psykologie magisterexamen, och

5) två läsår i utbildning som leder till någon annan examen.

Universitetet skall ordna undervisningen och studiehandledningen så, att heltidsstuderande kan avlägga examina inom den tid som föreskrivs här.

18 e §

Studierätt

En studerande har rätt att genomföra studier för lägre eller högre högskoleexamen på det sätt som föreskrivs i universitetets examensstadga och i undervisningsplanen.

En studerande som har antagits för att studera för såväl lägre som högre högskoleexamen har rätt att avlägga examina inom en tid som med högst två år överskrider den sammanlagda målsatta tiden för examina enligt 18 d §. En studerande som har antagits för att studera endast för lägre

högskoleexamen har rätt att avlägga examen inom en tid som med högst ett år överskrider den målsatta tiden för examen. En studerande som har antagits för att studera endast för högre högskoleexamen har rätt att avlägga examen inom en tid som med högst två år överskrider den målsatta tiden för examen.

I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte frånvaro som beror på fullgörande av frivillig militärtjänst eller värnplikt eller på moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet. I den tid det tar att avlägga examen inräknas inte annan frånvaro på högst fyra terminer, under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande enligt 18 c §.

En studerande anses inleda studier för examen vid den tidpunkt då han eller hon tar emot en studieplats vid ett universitet.

18 f §

Fortsatt studierätt

En studerande som inte har slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 18 e § beviljas på ansökan extra tid av universitetet för slutförandet av dem, om den studerande presenterar en målinriktad och genomförbar plan för slutförandet. I planen skall den studerande specificera de studier som skall slutföras och ange en tidtabell för avläggande av examen.

Studierätten förlängs, om den studerande med beaktande av antalet och omfattningen i fråga om de gällande och återstående prestationerna samt tidigare beslut om beviljande av extra tid har möjlighet att slutföra studierna inom rimlig tid. Universitetet skall beakta den studerandes livssituation vid beviljandet av extra tid.

En studerande som inte har slutfört sina studier inom den tid som föreskrivs i 18 e § eller inom den extra tid som anges i 1 mom. och en studerande som inte har beviljats extra tid för att slutföra studierna, mister sin studierätt.

Den som har mist sin studierätt och som senare vill fortsätta sina studier skall hos universitetet ansöka om förnyad studierätt.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §

Rättelseförfarande

En person som sökt studierätt kan skriftligen söka rättelse i beslutet om antagning hos universitetet. En studerande får söka rättelse i bedömningen av studieprestationer och i vissa andra sådana beslut angående studierna om vilka bestäms genom förordning.

Om rättelseförfarandet bestäms närmare genom förordning.

35 §

Besvärsförbud

Ändring i ett beslut av förvaltningsdomstolen om antagning av studerande enligt 18 § eller disciplinära åtgärder mot studerande enligt 19 § får inte sökas genom besvär.

33 §

Rättelseförfarande

En person som sökt studierätt kan skriftligen söka rättelse i beslutet om antagning hos universitetet. En studerande får söka rättelse i bedömningen av studieprestationer och i vissa andra sådana beslut angående studierna om vilka bestäms genom förordning.

En studerande kan hos universitetet skriftligen söka rättelse i ett beslut som gäller förlust av studierätten inom 14 dagar från det att han eller hon har fått del av beslutet.

Närmare bestämmelser om rättelseförfarandet i de fall som avses i 1 mom. utfärdas genom förordning.

35 §

Besvärsförbud

Ändring i ett beslut av förvaltningsdomstolen om antagning av studerande enligt 18 §, förlust av studierätten enligt 18 f § eller disciplinära åtgärder mot studerande enligt 19 § får inte sökas genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2005.

Denna lag tillämpas första gången på studerande som inleder studierna läsåret 2005—2006.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.